נה: מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

הוא פרת דמעיקרא. פירוש ולא מפני שהוא קטן קורהו רביעי [א] דהוא פרת דמעיקרא ששמו פרת מקודם שמתחיל ליפרד לד' רגשים וכשמתחיל ליפרד יוצאים הנהרים זה לצד זה [ב](זה לצד זה) ופרת הולך ביושר [ג] לדרך הילוכו ונפרשת שקעים יפל רבי אליעזר הקליר בסיוקו דפרת מוקפו כנגד שני נהרות וכן משמע בברכות דכה שהוא גדול שאומרים לפרת מפני מה אין קולך הולך והוא אומר [ד] פירותי מעידין עלי אומרים לחדקל מפני מה קולך הולך והוא אומר הלוא משמיע קולי ואראה משמע לחדקל קטן מפרת וקטנת קשה דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז:) עד הנהר הגדול נהר פרת עבר מלך כמלך דמשמע דוקא משום ת"י קורהו גדול:

מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מביפיה מיבריך. אע"ג דשמואל איירי בכל הנהרות [ג] ולר"מ משמע דנקטו פרת דוקא דנקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים אינו אלא משום דפרת מתברך יותר [ד] לפי שהוא משוב יותר מן האחרים אי נמי לפי שהוא ראש לכולם נקרא פרת ע"ש שכולם מתברכי [ה] (מביפיה דפרת) וכן פי' [ו] ר"ת בתשובה לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והוא רמיא [ז] שכל הנהרות שותין ממנו תלה הכתוב [ח] פריה ורביה כו' דכשהוא רבה כל הנהרות רבין:

מביפיה מיבריך. מפלג שלו כדמתרגם פלג ביפה:

מטרא במערבא שהדא רבה פרת. כאן משמע דפרת הולך מג"ש לבבל וכדפרישית לעיל בפ' מומין אלו (דף מד:) משמע מתוך כך דגן עדן במערב העולם דבבל הוא בצפונית מזרחית של ח"י ולהכי קרי להו כני בבל לג"י מערבא ואמרינן בלא יחפור (ב"ב דף כה:) דבבל בצפונית של ג"י עומדת דכתיב מצפון תפתח הרעה וגו' אלמא פרת הולך ממערב למזרח ומשמע שכך הוא מתחלה ליציאתו כדאמרינן הוא פרת דמעיקרא אלמא דגן עדן במערב העולם וכן משמע בב"ר דקאמר בכל מקום מצינו רוח מזרחית קולטת [ט] אדה"ר דכתיב ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים [ט](קולטת) קין דכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן [י] וגבי משה נמי נכנסם בו אדה"ר הוא במזרחו של ג"ע ש"מ [כ]במערב העולם ואימה דנפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פד.) אמרינן דשמשא אתי דקורמא לפרת ואפיא דמלפא [כ] אוורדי דגן עדן משמע דכמזרח העולם קאי דכתמרים תמה במזרח וכן פי' שם רבינו שמואל מדכתיב ויעב גן בעדן מקדם ותא"ג דמתרגמינן מלקדמין מכל מקום משמע נמי מזרח דהכי נמי קדמת עדן מקדם לגן עדן משמע בב"ר שהוא מזרח ומתרגם מלקדמין ומיהו קרא אינא לדמוי שהוא מזרחו של עדן אבל עדן גופיה במערב העולם והיינו דב"ב איכא לפרושי דלא חלפא ממש קאמר אלא בשתרים כשמהה יוצא [כא](מכח עמוד האור על גבי [כב]חדרי דגן עדן שבמערב ולערב מכח אור של הטעם זה דבכל עניין כשנפרש צריך לאומרו דקאמר התם ואיכא דאמרי איכא ולא משתבר ליתר דפליגי בהכי דתר סבר גן עדן במזרח ותר סבר במערב [כב] דאמר שמואל בר רב יצחק אשה לא תעבוד בגמל ואע"ג דהשתא ליכא נתנה מבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה עטילה ע"ש דידוי שמדבה לשמואל דהכא ובתרא מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב מעשין בידיעוי נפל פירוש ע"ש דידוי שמדבה לשמואל דהכא ובתרא מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב נתנה מבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה עטילה ואע"ג דהשתא ליכא דידיעוי נפל ור"ת מפרש ומפני משום גיעות שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורס להו מפיס שלא ירקו אותן כדי שלא תמהרנה לבוא מפני הבוצה ולא עבדינן אלא בשתרים שם בני אדם וממהרת לבוא מפני [כג]גיעות דומיא דהיתה דקאמר התם לעיל אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ומפרש התם משום דבגיעותא דלמא נפלה ולא טבלה שפיר ולא גרסינן בהיתה דנמל ואע"ג דהשתא ליכא [כד]: **שמא** ירבו מי נוטפין [כה] **על** הזוחלין והוו להו מי נשמים **רובא**. וכדפי' בקונטרס [כו] ומי נשמים אין מטהרין בזוחלין כדקתני בפ"ב מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשכורן ואורי"ת דאשכורן דמקוה דוקא למעוטי זוחלין אבל זוחלין דמעיין לאו דוקא למעוטי אשכורן אלא ה"ק המעיין מטהר אף בזוחלין אבל מקוה מטהר דוקא באשכורן דגבי הני מייתי לה התם פ"ב דקתני מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים יצא [כז] עשה מקוה לכתחלה אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא מ"ל אך מעיין מעיין בכל שהוא והמקוה במ' סאה אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין מ"ל אך מעיין מעיין בזוחלין והמקוה באשכורן [כח] ויש לתניא דאיה מים שעשה שלמה שהיו הכהנים טובלין בו אע"פ [כו] שהמים מכוונים שם במקוה ומיהו יש לדחות דבירושלמי קאמר [כז] והיה לרחצה הכהנים בו ולאו כלי הוא [כח] ומפרש דרגלי הסורים נקובים כמוניא [כט] ואי"כ אפשר שיהו זוחלין וכן מקוה שעל [כט] הפרווה כפ' אמר להם הממונה (יומא דף לא.) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו אפשר שנכנסין מגד אחד ויוצאין מגד אחר ומיהו זה דבר פשוט דמי מעיין שנפסקו מן המעיין שמטהרין באשכורן [ל] ממה נפשך שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין [לא] שמטהרין ובהדיא תנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ח) מעיין שהעבירו על גבי כריכה והפסיקו הרי הן כמקוה חוז והמשיכן כו' ומשקה כי מעבחיה [לב] דקאמר כפ' קמא דפסחים (דף ח:) [לג] דבקרקע חוז לתעניל מחטין ונטרות ומשמע באשכורן דמטהרין ובגלאה ראיה [לד] אפילו לא נפסקו מהיות דתנן במסכת מקוואות (פ"ח מ"ח) ומייתי לה בפרק שמנה שרצים (שבת דף קט.) ר' יוסי אומר כל המים מטהרין בזוחלין ופסולין לזיבה כו' ופליג אתי"ק דאמר כל המים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים ומשמע דאתא ר' יוסי למימר דאע"ג דקוו וקיימי כדאמר בריש מכות (דף ד.) מטהרין נמי בזוחלין ופליגי בהכי דלת"ק אין מטהרין בזוחלין ולר' יוסי מטהרין בזוחלין אבל לכ"ע מטהרין באשכורן [לה] אע"ג דליכא ריבא זוחלין: **אין** המים מטהרין בזוחלין כו'. פר"ת בתשובה המתחלת משרבו מפילי חללים דלף על גב דשמואל [לו] ואבוה דעביד מקוואות ביומי ניסן וכו דאמר מיטרא במערבא כו' קיימי בחדא שיטתא לא קי"ל הכי אלא כאחיד

עינתא דמידליין. עינות המים הנובעות בהרים רמים והנהו הוו נבוהים מפרת והיכי אמו מפרת: **סולמי דפרת.** [ה] מקלחין מתת הקרקע ועולין בהרים כמו סולם: **וכנהר הרביעי.** דכתר מיעייהו תשיב להו ואת אמרת דמיניה קאמו: **הוא פרת דמעיקרא.** הוא פרת המוכר למעלה ונהר יוצא מעדן וגו'[ד] שהשלשה נפרדין ממנו: **יוכל שמו.** של פרת. ועל יוכל יצלח שרשיו וגו' כעץ החיים מישתעי קרא ועץ החיים בגן עדן הוא ופרת הוא המשקה גן עדן: **פרין ורבין.** שגדל [ו] ורבה בלא שום מטר: **שהדא רבה פרת.** פרת יורד מג"י לנבל ומכשגשמים יורדין בג"י הרבה הוי פרת בנבל שירדו גשמים במערבא לפי שגדל ממתת הגשמים: **מקוה ביומי ניסן.** מקוה מים מים נובעים בכית ולא היה מניחן לטבול בהרות שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה ומים שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים דלא חזו להן משום דהוו להו ספק זבות[ה] וכזב כתיב מים [ג] חיים. ל"א על הזוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר דאי לא נוטפיס משום זוחלים לא מיפסלי דאמרינן כפ' לאשון דתמורה (דף יב.) השאובה מיטהרת בהמשכה דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי לנורות: [ו] **זוחלין.** נוטבין: **ומפני ביומי תשרי.** כשהיו נוטבות בהר ביומי תשרי הי' עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויי"ש ומשליכן לתוך המים ועומדות עליהן ונוטבות לפי שבימי תשרי יש טיט רך בהרות אלא שפסח ותושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוזק: ה"ג **ופליגא** [ז] **דידיה אדידיה.** כלומר פליגא דשמואל אדשמואל: **אין המים מטהרין בזוחלין.** [ח] דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן: **אלא פרת ביומי תשרי.** שפרת היו מימיו פרין ורבין וזוחלין הנובעים[ו] ממעיינות מרובין ועוד שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) [ז]זמן מרובה אלמא נהרות מתברכין ממימי גשמים ועליו אמר מביפיה מיבריך. ליישא אמרינן הא דאמרינן שמואל הוה עביד [ו] לבהרות מקוואות ביומי ניסן מפני שהוא סוף החורף שירדו גשמים מרובים אבל באמצע החורף לא הוה עביד ופליגא דשמואל דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי: בגין

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ו מהלכות כלאים הלכה י ומצ עשין יב:

תורה אור השלם

1. ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך קדמת אשור והנהר הרביעי הוא פרת: בראשית ב יד
2. והיה בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי: ירמיהו יז ח
3. מלאתך ודרמעך לא תאחר בבור בניך הנן לי: שמות כב כח

שיטה מקובצת

א) ורבים וחכמים אומרים פרת שמו אמר מר שמימיו פרים ורבים מסיע: ב) בכיפה. ע' בערוך ערך קף: ג) ופליגא ס"א דשמואל ארשמואל דאמר: ד) הלקוח: ה) דפרת מראש פרת מקלחין: ו) שגדל מאליו בלא שום מטר: מביפיה. מאליו בלא שום מטר תיבת ורבה נמחק: ז) תיבות זוחלין נוטבין נמחק: ח) ופליגא דשמואל ארשמואל דאמר שמואל תיבות דידיה (דשמואל) נמחק: ט) בזוחלין דבכל שעה: י) עביד לבנתיה: יא) רבינו אלא הכי קאמר הוא פרת: יב) בירושה כדרך הלוכו ולכך עומד בשמו ובפרשה: יג) ורבי מאיר משמע כר' דוקא שלכך נקרא שמו: יד) יותר אלא לפי: טו) מתברכין ממנו: טז) ר"ת ס"א רש"י: יז) והוא וכריתא דמיא תיבת דמיא נמחק: יח) בפרה: יט) וגבי רוצח נמי: כ) דחלמא אבי ורודא: כא) יוצא במזרח מכה עמוד האור ע"ג וורדי ג"ע שבמערב ולערב מכה אור: כב) ליכא אימר בדידיהו נפל: כג) בקונטרס ודמי נשמים: כד) יצא המולא דעשה מקוה בתחלה אות לי נמחק: כה) באשכורן אלמא לכל מילי ילף מקוה לדין מעיין ולא מעין לדין מקוה: כו) אע"פ שהיו מי מעין מתכנסים בו תיבות שהמים מכונסים שם במקוה נמחק: כז) קאמר הוים לתחצה להכנים בו וקאמר ולאו אות ה' נמחק: כח) ומפרשי דרגלי (שבדרום) (השורים) הוי נקובים כמוניא רמון: כט) שעל גבי בית הפרווה: ל) באשכורן דמה נשתף: לא) המעין בהדיא איכא שמטהרין נמחק: לב) מטבחייא דפס' חיבת דקאמר נמחק: לג) דקאמר בקרקע חוז להשכיל (בקבעיותא): לד) ראיה דאפילו לא: לה) באשכורן מטהרי אע"ג דליכא ריבא: לו) דשמואל דהכא ואבוה:

רבינו גרשום

ניניתא דמידליין. שבראשי ההרים שנראין שאין יוצאין ממנו: הנהר סולמי דפרת יגהו. כלומר סילוגות משכין ממנו תחת הארץ נוטעין על ראשי ההרים הוא פרת דמעיקרא. להכי אחוב כיה הוא לומר שהוא נדים לאלו: מיניה פרין רבין. שמתגברין ביותר: ומביפיה מתברך. מגדותיו הוא מתברך שאינו מתגדל א מגשמים ולא מפעינות אלא מעצמו הוינו פליגא דבר דאיהו דאמר דהדא אבא פרת לומר שמגשמים הוא מתגדל: ומפני ביומי תשרי ומניחן בקרקעית

מהרות הב"ח

(א) שבא מטהרים בזוחלים: (ב) שם נמצאה הלקוח לו שיתן: (ג) רש"י ד"ה מקוה וכו' מים חיים זוחלין נוטבעין ליטמא תחרינא וכו' ע"י לנורות הס"ד ומשאר נמחק:

לעזי רש"י

קלויי"ש (קלוידי"ש). רשתות-נצרים. מחצלות.

מוסף רש"י

בהרא מביפיה מיבריך. משפחו ומתקרו ומתקלו. פלג מתתרגמין כיפה. מביפיה מיבריך ולא ממי הגשמים (שבת מה:). מטרא במערבא. מאלו ישראל. שהדא רבה פרת. פרת מעיד בדבר שהוא יורד מאדר ישראל לנבל ונבל מתי הגשמים יירדעין בני נבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל ושמתים על אחיסם (שם, וכביר"ש נדרים נ:). מקוה ביומי ניסן. שלא מים מטיטעין לו מתוך נהר ומתקיל ומתקיל לתוכן מי מטבלה ונוטלות שם (שבת מה:). ואינן טובלות בנהר (נדה מז:). ומפני שהוזחלין מרוכין אבל מפני מלאת הטיט נוטן מחצלות בנהר שטיבחות עליהן (שם) שנוטלות נפרת ומפני הטיט שלא יהא מלוכלה בטיט מתנות המשך תחת רגליהן (שבת מה:). סבר לה כרב כו'. דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין ע"י גשמים (שם מה:). שמא ירבו נוטפין. היינו גשמים, על הזוחלין. הנוטעין, ותגן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ח) הזוחלין כמעיין והטיטעין מתקוה, ושנינו מתרינ לך מעין ומוד מקוה מים, יכול מילא על כתפי ושפך מקוה נתחילה יהא פטור ת"ל מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה המעין מטהר בזוחלין, ת"ל אך מעין, המעין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשכורן, ומהי אשכורן דקוו וקיימי, לאפוקי שאם הטיל בו אלים דרך אחיאתו כאבן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם עטילה, דבור ומקוה מהיו קוו וקיימי, אבל נוטעין מטהרין כמו שהן וזוחלין ומוסכין מגבוה לגמרן מדרך כל הבהרות, הלכך ביומי ניסן שהבהרות גדילין ממי הגשמים של ימי החורף ומהפסדת השלגים, מים שאין יכולו הטיטעין על הזוחלים שנתוספו בנהר מן הבאים שם בזוחלים מים ובעלי הזוחלין מחיים ונטעלי הזוחלין מחיים בטיטעין ואין תורם מעין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשכורן, ומעיד לפי מקוואות דקוו וקיימי. ואמי בקבלי מרדכי כלי מעשה דעבקה איבות ניטי חבה שעיה מים חיים, אלי אפשר לטבילה שמואל, משם דאמרינן חומר בוד מבוקה אסור שעון מים חיים וזאה מים חיים שעה

מים חיים, וחזרתי ובקתתי לפרקה וכן נחלה בעיני כמו שפירשתי, וכיוצא דעלמא מפרשים טיטעין כשאוין ולאה מלאת ביה, ואנן בטיטעין כתקוה (שבת מה: וכביר"ש נדה מז: ע"ש גאונרוכה). **ופליגא דידיה אדידיה.** דשמואל לשמואל (שבת שם). **אין המים מטהרים בזוחלין.** אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך אחיזה ולרוץ לאמשיכן לתקוה ולעטול בתקוה. **אלא פרת ביומי תשרי.** שהלו הגשמים ורבו הזוחלין בליכה ד"ס תורם מעין על הבהרות המשכיון, אלמא קבלה ליה שנדילין ממי הגשמים, ולהי שמעתי בכבהרות מטהרין בזוחלין שהטעמין בשאוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הטעמין בהן לחיות אז וזכה מוקלין בהן בכבל הזוחלין (שם). הלוקח. לקח עשרה עלמים שלא נתפטרו מן הקוץ (ב"ק קי:).

מים חיים, וחזרתי ובקתתי לפרקה וכן נחלה בעיני כמו שפירשתי, וכיוצא דעלמא מפרשים טיטעין כשאוין ולאה מלאת ביה, ואנן בטיטעין כתקוה (שבת מה: וכביר"ש נדה מז: ע"ש גאונרוכה). **ופליגא דידיה אדידיה.** דשמואל לשמואל (שבת שם). **אין המים מטהרים בזוחלין.** אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך אחיזה ולרוץ לאמשיכן לתקוה ולעטול בתקוה. **אלא פרת ביומי תשרי.** שהלו הגשמים ורבו הזוחלין בליכה ד"ס תורם מעין על הבהרות המשכיון, אלמא קבלה ליה שנדילין ממי הגשמים, ולהי שמעתי בכבהרות מטהרין בזוחלין שהטעמין בשאוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הטעמין בהן לחיות אז וזכה מוקלין בהן בכבל הזוחלין (שם). הלוקח. לקח עשרה עלמים שלא נתפטרו מן הקוץ (ב"ק קי:).

נהר לפי שכל הנהרות מתמעטין ביומי תשרי מן החום שהיה ויש טיט בקרקעית המים בעיקר הנהר והיה משים המפצין
דו שלא ישקעו רגליהן בטיט וליהרי חציצה לטבילה. וההיא דאמר שמואל לעיל נהרא מכיפיה מתברך דוי פליגא אהא דאמר
שמואל אין המים מטהרין בזוחלין כלומר אין המים שאין שם נוטפין אלא זוחלין בלבד מטהרין אלא פרת ביומי תשרי לפי שכבר
נ שמעט מימי הגשמים שנטפר בו אלמא מימי גשמים הוא מתגדל ביומי ניסן כשמתפשרין השלגים והמטר ראיתו אמר דאינו מתגדל
אלא מביפיה:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com